

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Barakonyi Károly:
Felsőoktatásunk versenyképessége

Rechnitzer János:
A felsőoktatás térbeli szerkezetének változása
a rendszerváltozás óta

Joób Márk:
A gazdaság és a társadalom közötti viszony
etikai alapon történő meghatározásának szükségessége

Székely Csaba:
Komplementer pénz és a helyi gazdaságélénkítés

Ana Sperancin:
The association of cultural dimensions with the practice of diversity management

2010/1

Gazdaság & Társadalom
Journal of Economy & Society
- Megjelenik évente négy alkalommal -
A folyóirat kiadását a Soproni Tudós Társaság támogatta

Főszerkesztő/ Editor: Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes/Deputy Editor: Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság/Associate Editors:

Dr. Andrásy Adél CSc, Dr. Fábián Attila PhD, Dr. Joób Márk PhD, Dr. Kulcsár László CSc, Dr. Székely Csaba DSc.

Szerkesztőségi munkatárs/Assistant Szikra Andrea

Nemzetközi tanácsadó testület/International Advisory Board:

Prof. David L. Brown, PhD (Cornell University, USA), Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest), Dr. Rechnitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr), Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK), Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA), Dr. Franz Schausberger PhD (Universität Salzburg, Österreich), Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest), Dr. Bóhm Antal DSc (MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest), Dr. Ingrid Schwab-Matkovits PhD (Fachhochschulstudiengänge Burgenland, Eisenstadt, Österreich), Dr. Bozidar Lekovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia), Dr. Djerdji Petkovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia).

Közlésre szánt kéziratok / Manuscripts: Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem örzünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját/ We accept APA (Harvard) style only.

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk:

kulcsar.laszlo@bpk.nyme.hu / Send manuscripts and letters by e-mail only to:
kulcsar.laszlo@bpk.nyme.hu

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll. /

Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. / Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Ismeretítésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / Send books for review to:

Dr. Kulcsár László egyetemi tanár
Nyugat Magyarországi Egyetem
Sopron Ferenczy J. u. 5. 9400 Hungary

Előfizetés:

Intézményeknek: 2800 Ft./év
Egyéni előfizetés: 1700 Ft./év
Példányonkénti ár: 700 Ft.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2010 Nyugat- magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

2. ÉVFOLYAM

2010. MÁJUS

1. SZÁM

TARTALOM

Table of Contents and Abstracts in English: See page 209

Tanulmányok

Felsőoktatásunk versenyképessége.....	<i>Barakonyi Károly</i>	3
Átrendeződés: a felsőoktatás térbeli szerkezetének változása a rendszerváltozás óta.....	<i>Rechnitzer János</i>	26
A modernizáció társadalmi gátjai.....	<i>Kulcsár László</i>	44
A gazdaság és a társadalom közötti viszony etikai alapon történő meghatározásának szükségessége.....	<i>Joób Márk</i>	64
Komplementer pénz és a helyi gazdaságélénkítés	<i>Székely Csaba</i>	82
The association of cultural dimensions with the practice of diversity Management	<i>Ana Sperancin</i>	96
A felzárkózás tényezői az ír példa alapján.....	<i>Vargáné Bosnyák Ildikó</i>	111
Az Európai Unió bővülésének lehetőségei.....	<i>Vértesy László</i>	129
Nyugdíjasok és a munkaképes korú népesség az Európai Unióban	<i>Hablicsekné Richter Mária</i>	140
A határ régiók térstruktúrájának néhány jellegzetessége.....	<i>Tóth Balázs István</i>	156
„In hoc signo vinces” Egy ünnep, mint az ellenzék és az államszocialista (kar) hatalom összeapásának emblemikus színtere.....	<i>Varga Norbert</i>	171

Könyvismertetés

Új európai vidékfejlesztési koncepció - de egyelőre nem a gyakorlatban [Unfolding Webs: The Dynamics of Regional Rural Development. Jan Douwe van der Ploeg - Terry Marsden (eds) Van Gorcum 2008. 262 p. ISBN: 978 90 232 4484 4]	<i>Kulcsár László</i>	192
Válságban a közgazdaságtan? – Tanulmányok az európai politikai gazdaságtan területéről [László Csaba: Crisis in Economics? – Studies in European Political Economy, Akadémiai Kiadó, 2009., 223 p., Budapest, ISBN: 978 963 05 86 61 0].	<i>Paár Dávid</i>	196
Multikulturalitás és kisebbségek az Európai Unióban [Bielik, Peter - Elena Horská - Danko Moravčíková (eds): Economic relations and Citizenship in Multicultural Europe of Regions. Slovak University of Agriculture in Nitra. 2009. 119.p. ISBN: 978 80 552 0250 1] [Bodó, Barna - Márton Tonk (eds): Nations and National Minorities in the European Union. Scientia. Cluj - Napoca. 2009. 261.p. ISBN 978 973 1970 22 6].	<i>Kulcsár László</i>	202
Table Of Contents/Abstracts		209

Gazdaság & Társadalom / Journal of Economy & Society 2010/1 192–195
 Copyright 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó

Új európai vidékfejlesztési koncepció - de egyelőre nem a gyakorlatban

[Jan Douwe van der Ploeg - Terry Marsden (eds): *Unfolding Webs. The Dynamics of Regional Rural Development*. Van Gorcum 2008. 262.p. ISBN: 978 90 232 4484 4]

Prof. Dr. Kulcsár László¹

Nyugat - magyarországi Egyetem, Sopron

Úgy tűnik nem a konvergencia, hanem a divergencia érvényesül a vezető európai tudományos megközelítések és az Unió vidékfejlesztési gyakorlata között. A vezető európai egyetemek vidékfejlesztéssel foglalkozó szakértői néhány évtizeddel előre járnak, mint a brüsszeli bürokraták, vagy azok gyenge Kelet - Európai másolatai. Ploeg és Marsden legújabb kötete erről tanúskodik, amely a CERES² könyvsorozatának 2008-ban kiadott új kötete. A könyvsorozatnak célja az, hogy elméleti keretet adjon a meglehetősen heterogén európai vidékfejlesztési törekvések számára. A kötet ugyan az EU 6. Keretprogram támogatásával készült, de eredményeiben és következtetéseiben lényegesen eltér az EU jelenlegi politikájától. A vidékfejlesztés nem politikai beavatkozások eredménye, vagy még kevésbé azokhoz kötődő pénzügyi folyamatoké, írják a szerkesztők a bevezetőben, hanem azoknak a változásoknak eredménye, amelyek a vidéki térségek gazdasági, társadalmi, kulturális és környezeti elemeinek egymáshoz való viszonyában bekövetkeznek. Ezek a változások újra konfigurálják, felépítik a vidéki térség erőforrásrendszerét és ebben a folyamatban mutatkoznak meg a szinergiák is. A vidékfejlesztés ennek megfelelően nem választható el a tágabb térséget jelző regionális sajátosságoktól sem, a különböző regionális terekben folyamatosan változó, kibontakozó, feltáruló hálózatok eltérő mintázataiban mutatkozik meg. Így, ha a vidékfejlesztési politika célja e hálózatok erősítése, ezzel jelentős mértékben támogathatja a vidéki térségek fejlődését.

A „rural web“ koncepciójának megértése nem egyszerű feladat. Jó néhány ábra segíti a koncepció értelmezését, és a kötet szerzői a különböző fejezetekben körüljárják a rendszer leglényegesebb kategóriáit. A bevezető fejezet azzal a Magyarországon is megszívlelendő megállapítással indul, miszerint Európában a vidékfejlesztés lényegében olyan gyakorlati tevékenységek sorozata, amelyek mögött hiányzik minden elméleti

¹ la.kulcsar@gmail.com

²Circle for Rural European Studies.

Új európai vidékfejlesztési koncepció - de egyelőre nem a gyakorlatban

háttér. Valószínű, hogy az OECD 2006-os kezdeményezése a vidékfejlesztési tudományos kutatások megújítására is ezen a felismerésen alapult. Ploeg és Marsden felhívják a figyelmet arra, hogy a vidékfejlesztés lényege a vidéki térségek erősítése, életképességének fokozása. Ez pedig nem egyszerűen csak gazdasági, hanem környezeti, kulturális és társadalmi kérdés is. Csak ezen a felfogáson keresztül érhető el, hogy a vidék értékes és hasznos eleme legyen az egész társadalomnak, gazdaságnak.

A „rural web” a vidéki térségek szereplőinek, erőforrásainak, tevékenységeinek, intézményeinek sajátos kombinációja, amely jellemzi az adott térség politikai, kulturális, gazdasági, szociális helyzetét. Hat fő dimenzióját említik ennek a rendszernek, amelyek mentén empirikusan is elemezhető a „rural web”. Ezek a következők: az *endogenitás*, amelyet nem egyszerűsítenek le csak anyagi jellegű dolgokra, hanem beleértik a vállalkozói kultúrát, a civil kultúrát, az intézmények működésének minőségét, vagy akár az együttműködési készséget, vagy a bizalom jelenlétét. A következő dimenzió az *eredetiség*, amely a megszokottól eltérő ötletek, kezdeményezések, megoldások jelenlétét jelzi és szoros kapcsolatban van a versenyképességgel, de tudjuk, hogy nem mindig népszerű, mivel eltérést jelent a megszokott utaktól, módszerektől. A *fenntarthatóság* dimenziója jól ismert a vidékfejlesztéssel foglalkozók körében. A *társadalmi tőke* kategóriáját sokan sokféleképpen értelmezik. A könyvben a társadalmi tőke fogalma azt a képességet jelenti a személyeknek, csoportoknak, szervezeteknek, intézményeknek, hogy hajlandók együttműködni és közösen cselekedni meghatározott célok elérése érdekében. Az *intézményi struktúrák és működési módszerek* a vidékfejlesztés esetében segíthetik a bizalom kifejlődését, megerősödését, ami viszont a közös cselekvés elengedhetetlen feltétele. Az utolsó dimenzió ebben a modellben az intézményi képesség a *piac építésére, befolyásolására és ellenőrzésére*, beleértve az új piacok megteremtését. Ebben a dimenzióban az egyik fontos kérdés az, hogy a piacon realizált érték hogyan oszlik meg a térben is elkülönülő szereplők között, s a közös cselekvés, együttműködés potenciális hasznai hogyan terjednek.

A hat dimenzió által átfogott modell mint elemzési eszköz a leghasznosabb. A különböző jellegű rurális térségek a modellben rejlő összefüggések különböző típusait reprezentálják. Ezt a kötetben közölt empirikus tesztek is bizonyítják, amelyek szinte az egész Európát átfogó rurális esettanulmányokon alapulnak. Összesen 63 esettanulmányt - köztük két magyar¹ - dolgoztak fel a szakértők, hogy ellenőrizzék a modellt alkotó dimenziók szerepét. A következtetések egyike az volt, hogy azok a vidékfejlesztési törekvések bizonyultak hosszabb távon is sikeresnek, amelyekben a cselekvések és a tevékenységek több dimenzióban is kapcsolódtak egymáshoz. Ha csak egy dimenzióban történnek átalakulások, mozgások, a fejlesztés nem ágyazódik be a

¹Arany Sárfehér grape and wine producers' cooperative in Izsak; PGI certified paprika.

társég gazdaságába, társadalmába. Holland és spanyol példák, ráadásul a mezőgazdasági és agrár-környezetvédelmi területen mutatták meg a „rural web” nem alkalmazásából eredő hibás folyamatokat és kudarcokat.

Ploeg és Marsden a vidékiségi fogalmát, a vidéki térség definícióját a térben és időben változó sajátosságok alapján pozitív értelemben, megközelítésben alkották meg, azaz nem elégedtek meg azzal a negatív definícióval, miszerint a vidéki az ami nem városi. Három kulcsfontosságú elméleti szempontot emeltek ki a vidékiségi, a vidéki térség pozitív megközelítésű fogalmánál, kapcsolódva a „rural web” hat dimenziójához. Ezek a következők:

1. A vidék az a hely, ahol szoros kapcsolat, együttműködés van a társadalom és a természet között, azaz az ember és az élő természet között. Ennek a kapcsolatnak, együttműködésnek számos formája van, a legkülönbözőbb tevékenységekben nyilvánul meg a mezőgazdaságtól a madárfigyelésig és a ökoturizmustól a szabadban való sétálásig.
2. A vidék jellegzetesen a kis és közepes vállalkozások színtere, a szinte felsorolhatatlanul sok pozitív externáliák tere.
3. A vidéken a társadalmi, közösségi és intézményi jellegzetességek a természeti erőforrások nem piaci jellegű cseréjének gazdag formáit hozták létre és működtetik, a szolidaritás és a reciprocitás elvének megfelelően².

Az egyes fentebb említett dimenziókat külön - külön tanulmány tárgyalja és részletezi ezt követően a „rural web” koncepciójának megfelelően. Így találhaunk egy tanulmányt a fenntarthatóság értelmezéséről³ vidéki környezetben, a vidéki gazdaság és gazdasági folyamatok endogén jellegét elemző írást⁴, az eredetiségről, mint a vidék dinamikájának elengedhetetlen feltételéről szóló elemzést⁵, a társadalmi tőke vidékfejlesztésben betöltött szerepét⁶ értelmező, valamint a intézmények működését⁷, a piacok építését érintő⁸ tanulmányokat.

²Mindhárom szempont Magyarországon is megfelelő elemzési eszköz a vidék tanulmányozásához. Lásd pl. Brown - Kulcsar: Household Economic Behavior in Post Socialist Rural Hungary. Rural Sociology. June 2001. 158-180 p.

³Sonnino - Kanemasu - Marsden: Sustainability and rural development.

⁴Oostinide - Van Broekhuizen - Brunori - van der Ploeg: The endogeneity of rural economics.

⁵Oostinide - van Broekhuizen: The dynamics of novelty production.

⁶Tisenkopfs - Lace - Mierina: Social capital

⁷Knickel - Schiller - Vihinen - Weber: New institutional arrangement in rural development

⁸Vihinen - Kröger: The governance of markets.

Új európai vidékfejlesztési koncepció - de egyelőre nem a gyakorlatban

A kötet egy szintézist adni szándékozó tanulmánnyal folytatódik, amelyben a szerzők⁹ a hat dimenziót elemző írások tapasztalatait foglalják egységbe. Megállapítják, hogy a „rural web” koncepciója egy érvényes megközelítés a fenntartható vidékfejlesztés elemzéséhez, a másik igen lényeges előnye pedig szerintük az, hogy a „rural web” modell egy módszertani eszköz is egyben az eltérő utat járó vidéki térségek összehasonlító elemzéséhez. Harmadszor, de nem utolsósorban a „rural web” diagnosztikai eszköz is, amelynek segítségével feltárhatók különböző vidékfejlesztési minták lehetőségei és korlátai.

A könyv a szerkesztők néhány oldalas reflexióival zárul, amelyben kiemelik a „rural web” modellben tapasztalható változásokat, átalakulásokat, valamint az alkotó dimenziók integráltságának regionálisan is eltérő tapasztalatit. Végezetül a vidékfejlesztéssel foglalkozó kutatókat további munkára és főként együttműködésre biztatják

Az „Unfolding Webs” fontos hozzájárulás a vidékfejlesztés elméleti kereteinek tisztázásához és egy vidékfejlesztési elmélet kialakításához, megfogalmazásához. Ugyanakkor a vidékpolitika kialakításában szerepet játszó szakembereknek is fontos figyelmeztetés: a tudományos kutatások és az elméleti megközelítések nem felesleges tevékenységek, de nem is csak díszítő elemek a politikai érdekfolyamatokkal szabdaltnak a vidékfejlesztés „tortáján”.

⁹Ventura - Brunori - Milone - Berti: The rural web: A synthesis.